

Kirja-arvosteluja

Perestroikan poukkoilevat polut

Pekka Sutela, Economic Thought and Economic Reforms in the Soviet Union. Cambridge Soviet Paperbacks: 5. Cambridge University Pres. Cambridge 1991. 197 s.

Suomesa talousjärjestelmien vertaileva tutkimus ei ole juuri voinut kerskua kansainvälisellä arvostuksella. Vaikka Suomen yliopistoilla, tutkimuslaitoksilla ja yksityisillä tutkijoilla on Suomen ja Neuvostoliiton tieteellis-teknillisen yhteistyösopimuksen pohjalla ollut yhteyksiä Neuvostoliittoon, ei systemaattista Neuvostoliiton taloustieteen keskustelun seuraamista ole Suomessa järjestetty. Osittain siihen on ollut Suomen puolelta syynä kielitaidon puute. Vaikka länsimaissa on jo 1930-luvulta alkaen ollut saatavissa Neuvostoliiton taloustiedettä ja talouskehitystä kuvaavia monografioita ja kokoomateoksia, niin Suomessa on joskus tuntunut olevan vaikeata erotella toisistaan kylmän sodan propaganda-retoriikkaa ja vakavaa tutkimusta. Neuvostoliiton kaupalle ja siihen liittyvälle rahaliikkeen hoidolle on riittänyt se puhelinluettelotiede, jossa vain lueltiin Neuvostoliiton erilaiset ulkomaankaupan organisaatiot, niiden tehtävät ja osoitteet.

Itse Neuvostoliitostakin oli saatavissa englanniksi ja saksaksi joukko kirjasia. *Voprosy Ekonomiki, Dengi i Kredit* ja *Planovoe Hozejajstvo* olivat niin ikään tilattavissa Suomeen. Vasta myöhemmin kävi hyvin harvalukuisille suomalaisille neuvostotaloudesta kiinnostuneille selväksi, että nimenomaan nämä helposti saatavissa olevat julkaisut edustivat kaikkein hedelmättömintä leniniläistä sosialismin poliiti-

tista taloustiedettä (SPTT, josta Sutela käyttää lyhennettä PES). Kuriositeettina on mainittava, että *Klaus Wariksen* vieraillessa 1950-luvun lopulla Gosbankissa allekirjoittanut avustajanaan, meille tarjoutui vastapuoleksi tieteellistä yhteistyötä mietittäessä silloin noin 80-vuotias *Stanislav Gustavovitsh Strumilin*. Hänestä oli jo Stalinin aikana tullut varsinainen SPTT:n oikeaoppisuuden sensori. Suomen Pankin silloisen taloustieteellisen tutkimuslaitoksen lauantaiseminaareissa käsiteltiin 1950-luvun lopulla kaikille nuorehkoille tutkijoille avoimissa keskusteluissa joskus *Kantorovitshia* ja *Hrushtshevin* talousreformia. Kyvyttömyys lähdekritiikkiin sammutti keskustelun. Armollinen unohdus peittää onneksi silloin Suomesa kirjoitetut harvalukuiset artikkelit ja kirjallisuusarvostelut.

Sutelan kirjan ensimmäinen luku käsittelee Neuvostoliiton vanhaa taloustiedettä ja sen jähmettymistä Stalinin aikaan SPTT:ksi. Luku tuo uutta jäntevyyttä niihin ajatuksiin, jotka Sute-la esitti vuonna 1982 kirjassaan *Neuvostotalouden periaatteet*. Kirjan toinen ja kolmas luku käsittelevät sekä Moskovan että Novosibirskin instituuteissa, osittain Kantorovitshin jo 1940-luvulla kehittämän lineaarisen ohjelmoinnin pohjalla 1960-luvulla syntyynyttä uutta taloustiedettä. Näissä tutkimuksissa syntyi *Nemtshinovin* ja *Novozhilovin* koulukunnat sekä *Katsenelinboigen* johtaman SOFE:n (*Sistem optimalnogo funktsionirovanja ekonomiki*) aika. Sutela on selvittänyt tämän yhteiskunnallisen insinööritaidon ajatuksia vuonna 1984 julkaisutussa kirjassaan *Socialism, Planning and Optimality*.

Kokonaan uusia ovat kirjan luvut 4 ja 5, jois-

sa kuvataan SPTT:n edustajien vastahyökkäystä ja yhteiskunnallisen insinööritaidon tutkijoiden itsekritiikkiä. Moskovan tiedeakatemian talousmatemaattisen keskusinstituutin (*TsEMI*) ja Novosibirskin taloustieteen ja teollisen tuotannon instituutin (*IEiOPP*) mallit eivät sanottavasti kiinnittäneet huomiota kuluttajain preferensseihin ja panos-tuotos-suhteiden dynamiikkaan. Laiminlyönti saattoi olla kohtalokas myöhemmin perestroikalle.

Kirjan viimeinen luku käsittelee perestroikan mallia, vaihteita ja toteutumista. Itse asiassa eräät tutkijat olivat esittäneet perestroikan perusideat jo 1970-luvun alussa eli paljon ennen NKP:n XXVIII puoluekokousta vuonna 1986. Sutela kertoo, pienoiselämäankerroilla höystäen, miten eri tutkimuslaitosten johtavat ekonomistit vuorotellen muuttuivat neuvonantajiksi, ministereiksi ja jopa varapääministereiksi. Perestroikaa toteuttivat päättäjinä radikaalit ekonomistit, kuten esimerkiksi *Leonid Abalkin*, *Abel Aganbegjan*, *Oleg Bogomolov*, *Jegor Gaidar*, *Vadim Medvedev*, *Nikolai Petrakov*, *Gavriel Popov*, *Stanislav Shatalin*, *Nikolaj Shmelev* ja *Tatjana Zaslavkaja*. Heistä kuultiin ja kuullaan päivittäin poliittisissa uutisissa. Radikaalit ja markkinat hyväksyvät ekonomistit ovat olleet suunnittelemassa ja toteuttamassa perestroikaa.

Sutelan kirjan yhteensä 499 alaviittaa loppuvat ajallisesti kesään 1990. Sen jälkeen pe-

restroikan toteuttaminen tuntuu sortuneen nationalismin ja regionalismin. Neuvostoliiton talouspolitiikassa ei ole *Hrushtshevin* epäonnistuneen *sovnarhoz*-kokeilun jälkeen ollut alueellista dimensiotä. En tiedä, onko sitä nytkään Neuvostoliiton taloudellisessa tutkimuksessa. Hrushtshevin reformi ei juuri perustunut taloudelliseen analyysiin eikä markkinoihin. *Sovnarhozeja* ei ollut ajateltu itsenäistä talouspolitiikkaa harjoittaviksi tasavalloiksi. Tämä tosiseikka ei kuitenkaan estä sitä, etteikö perestroika voisi toteutua ainakin joidenkin tasavaltojen talouspolitiikassa.

Voidaan sanoa, että Sutela käsittelee vain umpikujaan ajautuneen ajattelun teoriaa ja talouspolitiikkaa. Eikö se siis joudu pian historian roskatynnyriin? Mielestäni näin ei tapahdu, sillä Sutela tarkastelee kansantaloutta informaatio-, päätöksenteko- ja kannustinjärjestelmänä. Siitä on oppimista mille hyvänsä talousjärjestelmälle, siis myös kapitalismille. Suomessakin on paljon niitä, jotka haluaisivat nähdä oman järjestelmämme vain Oy Suomi Ab:nä. Suomalainen talousjärjestelmien tutkija on esittänyt merkittävän kansainvälisen puheenvuoron. Sen lukeminen on intellektuaalisesti haastavaa, myös niille, jotka eivät pidä neuvostotaloudesta.

Jussi Linnamo